

Νομολογία 347/2002 ΣΤΕ

Υπόθεση άθεου θεολόγου Σχολιασμός:Καραμπασιάδης Αριστείδης

Απόφαση 4η
«Άθεος Θεολόγος»
Απόφαση 347/2002
Θρησκευτική ελευθερία και εκπαίδευση

·Ισχυρισμοί αιτούντος:

Ζητά το διορισμό του ως δάσκαλος σε δημόσιο δημοτικό σχολείο (πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης) βάσει των άρθρων 13§1 Σ, 4Σ , 9 ΕΣΔΑ, 10 ΧΘεμΔικ ΕΕ, Ν 2431/96

Άρθρο 9 ΕΣΔΑ

1. Παν πρόσωπο δικαιούται εις την ελευθερίαν σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας, το δικαίωμα τούτο επάγεται την ελευθερία αλλαγής θρησκείας ή πεποιθήσεων, ως και την ελευθερίαν εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων μεμονωμένως , ή συλλογικώς δημοσία ή κατ' ιδίαν, δια της λατρείας, της παιδείας, και της ασκήσεως των θρησκευτικών καθηκόντων και τελετουργιών.

2. Η ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων δεν επιτρέπεται να αποτελέσει αντικείμενο ετέρων περιορισμών πέραν των προβλεπομένων υπό του νόμου και αποτελούντων αναγκαία μέτρα, εν δημοκρατική κοινωνία δια την δημοσίαν ασφάλεια, την προάσπιση της δημοσίας τάξεως, υγείας και ηθικής, ή την προάσπιση των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.

Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται την ελευθερία μεταβολής θρησκευόμενου ή πεποιθήσεων , καθώς και την ελευθερία εκδηλώσεως του θρησκευόμενου ή των πεποιθήσεών του, ατομικά ή συλλογικά, δημοσία ή κατ' ιδίαν, με τη λατρεία, την εκπαίδευση, την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές.

2. Το δικαίωμα αντίρρησης συνειδήσεως αναγνωρίζεται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκηση του.

Ν. 2431/1996

Με προεδρικά διατάγματα που εκδίδονται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημοσίας Διοίκησης και Αποκέντρωσης , Εθνικής Οικονομίας και του οικείου Υπουργού καθορίζονται οι θέσεις ή ειδικότητες στις οποίες επιτρέπεται ο διορισμός ή η πρόσληψη πολιτών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και εκείνες που επιφυλάσσονται μόνο σε Έλληνες πολίτες, λόγω συνδρομής των προϋποθέσεων εφαρμογής της παρ4 του άρθρου 48 Συνθ.ΕΟΚ.

· Σχολιασμός απόφασης :

Η σπουδαιότητα τη απόφασης συνίσταται στο ότι αυτή θεμελιώνει μία Νομολογιακή Μεταστροφή καθόσον αφήνει παράθυρα ή κρίνει Συνταγματικό (έστω και επιφυλακτικά) τον διορισμό αλλόθρησκου στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, έστω και για το μάθημα των θρησκευτικών.

Τα επιχειρήματα του ΣΤΕ

Α) Το άρθρο 4 παρ4 Σ και η πρόσβαση στις δημόσιες λειτουργίες ανεξαρτήτως θρησκευτικών πεποιθήσεων (ΠΕ 536/87, 644/94, 365/97, 365/97, 485/98) σε συνδυασμό με το άρθρο 14 ΕΣΔΑ.

Β) Το άρθρο 13παρ1 Σ και η αρνητική θρησκευτική ελευθερία σε συνδυασμό με το άρθρο 9 ΕΣΔΑ. Η προστασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων κατά το άρθρο 9 Α Σ και τον ν.2472/1997 (υπόθεση ταυτοτήτων-σχολική προσευχή)

Γ) Η μορφή του μαθήματος των θρησκευτικών (το νομικό πλαίσιο. Τα σχολικά εγχειρίδια. Τι ισχύει στην Ευρώπη.)

Θρησκευσιολογία ή κατήχηση;

ΟΙ απόψεις της θεωρίας για την ερμηνεία των άρθρων 3παρ1, 16παρ2 και 13παρ1 Σ, των άρθρων 9 ΕΣΔΑ και 2 του πρόσθ.Πρωτοκόλλου.

Η νομολογία (ΠΕ 857/77, 548/84, ΣΤΕ 3533/86, 3356/95, 2176/98)

· Διορισμός αλλόθρησκων εκπαιδευτικών

Α' στάδιο:

Το Υπουργείο παιδείας και θρησκευμάτων δεν διορίζει στο μάθημα των θρησκευτικών στα νηπιαγωγεία αλλά και στη μέση εκπαίδευση μη ορθόδοξους εκπαιδευτικούς. Το Υπουργείο φαίνεται να αγνοεί τα νέα συνταγματικά δεδομένα, να ενστερνίζεται τη λογική της ενστάλλαξης των ελληνοχριστιανικών ιδεωδών. Έτσι, ναι μεν το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης, πλην όμως αυτή υποχωρεί εμπρός στην επιβλητέα κρατική ιδεολογία.

Η πείσμων αυτή στάση του Υπουργείου παιδείας στο θέμα του διορισμού των μη ορθόδοξων εκπαιδευτικών αντιμετωπίστηκε αποδοκιμαστικά μεν σε γενικές γραμμές, πλην άτολμα σε επιμέρους βασικά σημεία από την πλειονότητα της νομολογιακής και της θεωρητικής συνιστώσας κρατούσας άποψης. Η κοινή αφετηρία των ερμηνευτικών προσεγγίσεων ήταν ότι ο κατηχητικός χαρακτήρας της εκπαίδευσης δεν μπορεί να συνεπάγεται υπέρμετρη σχετικοποίηση της θρησκευτικής ελευθερίας.

Β' στάδιο:

Με δεδομένο τον ισχύοντα προσανατολισμό της θρησκευτικής εκπαίδευσης, η άρνηση διορισμού μη ορθόδοξων χριστιανών ως καθηγητών θρησκευτικών είναι η μόνη περίπτωση για την οποία δεν φαίνεται να υπάρχουν επιφυλάξεις ως προς το συνταγματικό θεμιτό του απορρέοντος από αυτή την άρνηση περιορισμού της θρησκευτικής ελευθερίας και ισότητας. Σχεδόν γενικευμένη αντίθετα φαίνεται να είναι η αντίδραση της θεωρίας ως προς την άρνηση διορισμού μη ορθόδοξων στις υπόλοιπες (πλην του θεολόγου) ειδικότητες καθηγητών Μέσης Εκπαίδευσης. Την χαριστική βολή έδωσε η νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων κρίνοντας ως αντισυνταγματική την άρνηση διορισμού φιλολόγου καθηγήτριας ετερόδοξης και μάλιστα «μάρτυρος του Ιεχωβά» (88/1974 ΝΣΚ).

Το ΔΕΦΑΘ (εισηγητής ο εφέτης Βελ.Καράκωστας) φαίνεται να δίνει ερμηνευτική προτεραιότητα στην θρησκευτική ελευθερία λέγοντας πως «εν όψει των περί ισότητας και ανεξίθρησκίας διατάξεων του Συντάγματος (α 4 και 13παρ1) δημιουργία κωλύματος ... δεν θα ήτο συνταγματικώς ανεκτή».

Προβλήθη το επιχείρημα ότι το διδακτικό έργο των εν λόγω εκπαιδευτικών λειτουργιών είναι στενά συνυφασμένο με μια οιοωνεί πανοπτική και βιωματικά κατηχητική ανάπτυξη ορθόδοξης χριστιανικής συνείδησης των μαθητών μέσω ποικίλων διαπλαστικών της εκδηλώσεων :

«Οι δάσκαλοι και οι νηπιαγωγοί...καλλιεργούν την θρησκευτική συνείδηση των μαθητών εκτός από την αμιγή διδασκαλία του μαθήματος των θρησκευτικών – που δεν συμβαδίζει αναγκαιώς και σε κάθε περίπτωση με την εκπαίδευση της προσχολικής αγωγής- και με διάφορες άλλες εκδηλώσεις όπως προσευχές, εκκλησιασμός, θρησκευτικού περιεχομένου γιορτές κλπ. Η ενεργός συμμετοχή και ο ζήλος των διδασκόντων κατά τις εκδηλώσεις αυτές πρέπει να είναι πολύ μεγαλύτερος από ό,τι των απλών καθηγητών των θρησκευτικών στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, γιατί απευθύνονται σε μαθητές μικρής ηλικίας όπου περισσότερη αξία έχει η συμμετοχή και η μίμηση των μαθητών παρά η ξερή διδασκαλία του καθηγητή».

Οι μη ορθόδοξοι εκπαιδευτικοί θα αναγκασθούν να συμμετάσχουν σε τελετουργικές θρησκευτικές πράξεις παρά τη θέλησή τους, που αφενός μεν είναι αντίθετο με την εκτεθείσα θρησκευτική ελευθερία και αφετέρου μπορεί να οδηγήσει σε προσχηματική και περιγελαστική της επικρατούσας θρησκείας συμμετοχή, πράγμα που θα έχει δυσμενή επίπτωση στη διαμόρφωση της θρησκευτικής συνείδησης των μαθητών σύμφωνα με την ορθόδοξη θρησκεία. Θα προβούν σε άσκηση προσηλυτισμού ή κατήχηση ή διαφώτιση των μαθητών υπέρ της θρησκείας που πρεσβεύουν και σε βάρος του ορθόδοξου σώματος». Η απάντησή είναι «πως Στην ελληνική Πολιτεία δεν γίνεται καμία διάκριση υποψηφίων για την πρόσληψη στο δημόσιο τομέα εξαιτίας των θρησκευτικών πεποιθήσεων, συμπεριλαμβανομένων και των εκπαιδευτικών. Εξαιρέση υπάρχει από τη νομολογία των δικαστηρίων για τους διδάσκοντες στα νηπιαγωγεία και τα δημοτικά σχολεία και για τους θεολόγους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των ορθόδοξων μαθητών δεν μπορεί να επιτευχθεί από εκπαιδευτικούς που δεν πρεσβεύουν το ορθόδοξο δόγμα».

Το ΔΕΦΑΘ (2702 και 2703/1987) θεώρησαν αντισυνταγματική την άρνηση διορισμού μη ορθόδοξων ως νηπιαγωγών. Προκύπτει ότι μεταξύ των σκοπών του νηπιαγωγείου δεν είναι η εξοικείωση των μαθητών με ηθικές, θρησκευτικές εθνικές, ανθρωπιστικές και άλλες αξίες, ούτε άλλωστε η ηλικία των παιδιών προσφέρεται για κάτι παρόμοιο.

Με το άρθρο 16 του Ν.1771/1988 προβλέφθηκαν τα εξής :

Οι υποψήφιοι για διορισμό δάσκαλοι και νηπιαγωγοί άλλου δόγματος ή θρησκειώματος διορίζονται και τοποθετούνται σε δημόσια πολυθέσια δημοτικά σχολεία ή διθέσια νηπιαγωγεία. Οι εκπαιδευτικοί αυτοί δεν διδάσκουν το μάθημα των θρησκευτικών παρά μόνο σε μαθητές του ίδιου δόγματος προς αυτούς.

Προκύπτει σαφώς η βούληση του νομοθέτη να μην υπάρχει πλέον κώλυμα διορισμού ετερόδοξων εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η υπόσχεση του Υπουργείου Παιδείας δεν τηρήθηκε για τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος. Έτσι ισχύει η παλαιότερη ρύθμιση (α 17β Ν.1566/1985) με την οποία προβλέπεται η δυνατότητα να ανατίθεται η διδασκαλία του μαθήματος των θρησκευτικών σε αξιόλογο αριθμό αλλόδοξων μαθητών των σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ιδιώτες που έχουν πτυχίο θεολογικής σχολής αντίστοιχου δόγματος και απολυτήριο ελληνικού λυκείου.

Ωστόσο το Υπουργείο Παιδείας αρνείται να διορίσει δασκάλους ή νηπιαγωγούς άλλου δόγματος ή θρησκειώματος .

Γ' στάδιο:

Το άρθρο 16παρ2 Σ προβλέπει ανάμεσα στους σκοπούς της παιδείας και την ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης . Αυτό βέβαια ενέχει ψήγματα νόθευσης της θρησκευτικής ουδετερότητας του Κράτους. Η διάταξη θα πρέπει να εναρμονιστεί με το πνεύμα του νέου συντάγματος και να ερμηνευτεί σε στενότερο συνδυασμό με τη συνταγματική ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης ώστε να μην φτάνει η παιδεία να καλλιεργεί θρησκευτική συνείδηση και σε κείνους που δεν το επιθυμούν.

· Πώς διδάσκονται τα θρησκευτικά στην Ευρώπη

Αυστρία : Το μάθημα είναι ομολογιακό και υποχρεωτικό

Γερμανία : ομολογιακό , εναλλακτικό

Σκανδιναβία : Προβάδισμα της Λουθηρανικής Εκκλησίας

Φινλανδία : Ομολογιακό, εναλλακτικό

Σουηδία : Θρησκευσιολογικό, υποχρεωτικό

Νορβηγία : Περισσότερο θρησκευσιολογικό παρά ομολογιακό, υποχρεωτικό

Δανία : ομολογιακό, υποχρεωτικό

Βέλγιο : ομολογιακό, εναλλακτικό

Λουξεμβούργο : ομολογιακό, εναλλακτικό

Ολλανδία : ομολογιακό, προαιρετικό

Μ.Βρετανία : θρησκευσιολογικό, υποχρεωτικό (προβάδισμα της Αγγλικανικής Εκκλησίας)

Ιταλία : ομολογιακό, προαιρετικό

Ελλάδα : ομολογιακό, υποχρεωτικό

Γαλλία, ΗΠΑ : πλήρης διάκριση θρησκείας – κράτους

Δεν υπάρχει μάθημα θρησκευτικών.